

або й уникнення дебатів, їх ігнорування свідчать про елімінування раціональності з політичного простору.

Нобелівський лауреат Р. Енгл (Robert F. Engle) писав: «Існують ризики, які ми приймаємо, бо винагорода за їх прийняття перевищує можливі втрати. Оптимальна поведінка передбачає прийняття ризиків, які дають результат» (Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2003/engle-lecture.pdf). Повною мірою це стосується українського суспільства, яке має прийняти ризики політичних та економічних перетворень на шляху до консолідованої демократії та продовжити пошук раціональної моделі прийняття та впровадження суспільно важливих рішень, раціоналізації політичної взаємодії.

Сушко А.І.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
к.і.н., доцент, доцент кафедри соціальних теорій*

ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Процес формування політичної культури йде досить повільно і акумулює в собі весь соціально-історичний та державний досвід нації. Рубіж XX-XXI століть для української нації виявився досить багатим на переломні періоди – великі соціальні зрушення, зміни типу організації держави, державного устрою. При цьому вітчизняна політична культура виступає як переплетіння ідей, традицій та інститутів різних політичних систем і навіть різних епох. Її відродження починається з середини XIX століття і проходило одночасно із зростанням національної самосвідомості. На кінець XIX – початок XX століття сформувався український політичний рух, а в 1917-1920 рр. починається відродження української держави. Цей етап яскраво показав позитивні ін. негативні сторони нашої політичної культури. Останнє й спричинило втрату власної державності на довгий період (Пахомов Ю. Політична культура посттоталітарної доби // Політологічні читання – 1992. – № 2. – С. 42-44.).

Після цього ряд сегментів культури, що формувались протягом багатьох століть були знищені, натомість з'явився феномен тоталітарної політичної культури. Перша за все, була знищена база політичної культури – громадянське суспільство. В ньому вона розвивається, зберігає свої традиції. Досвід XX століття наочно показує, що ступінь розвитку політичної культури тісно взаємопов'язаний з розвитком демократії в суспільстві. Соціологічні дослідження показують, що в Україні дуже звужена соціальна база демократичних сил, не зростає середній клас. Наявна підвищені недовіра до влади, політичних діячів і партій, взаємне відчуження громадян як співвітчизників, особливо по лінії Захід – Схід.

Кожен історичний період визначає свої пріоритети в самотності культур. Бурхливий розвиток глобальних процесів на сучасному етапі всесвітньої історії ще не означає стирання цивілізаційних особливостей, а цінність культур в їх різноманітності. В переломні часи відбувається й переоцінка багатьох усталених світоглядно-ціннісних

орієнтацій. Так, Нового часу культура отримує нову властивість – «герметичність», коли в ході і в результаті секуляризації, після відокремлення раціонального і сакрального начал культура отримує чіткі зовнішні межі, внутрішню диференційованість і самодостатність. «Герметична» культура вже не потребує будь-яких зовнішніх виправдань свого існування. Така властивість передбачає, що її творці будуть служити професії, а не суспільству, самій культурі, а не чомусь поза неї (Зудин А. Ю. Культура советского общества: логика политической трансформации // Общественные науки и современность. – 1999. – № 3. – С. 60).

В Україні, яка входила до складу інших держав, цей процес став більш тривалий і отримав складні і суперечливі форми. Так, В. Бебик на основі соціологічних досліджень робить висновок, що політична культура України є комбінацією західних (60 %) і східних (40 %) компонентів. Більшість опитуваних під власне політичною культурою розуміють знання політологічних інституцій суспільства, програм і цілей громадсько-політичних рухів і партій, їхніх лідерів, соціальних установок (Бебик В. Наша політична культура // Політологічні читання. – 1982. – № 1. – С. 19-20).

Вихід з подібної ситуації інший вчений В. Лісовий вбачає в освоєнні професійної політичної думки, ліквідації фрагментарності української культури (як ліквідації фрагментарності української культури (якщо її мислити в руслі європейських традицій), підвищенні професійного рівня політичної практики (Лісовий В. Поняття політичної культури і сучасний стан політичної культури в Україні // Розбудова держави. – 1993. – № 3. – С. 57.).

Протягом 90-х років XX ст. стан громадянської культури населення України суттєво не змінився і це викликає занепокоєння. Від вчених чекають подальших досліджень в цій сфері: подолання стереотипів, спрощень у розкритті сутнісних основ політичних та культурних явищ, визначення перспектив розвитку державності. Одним із факторів, що потребують переосмислення є концептуальна установка на постулювання неухильної спрямованості до безнаціонального людства. За такого теоретичного підходу етнічні спільноти і культурна своєрідність народів позбавляють перспектив природного саморозвитку. З цих позицій заслуговує на увагу тенденція у джерел якої стояв Й. – Г. Гердер та німецькі романтики, які внесли у дослідження культур дух самотності національних культур.

Погляд на культуру радянського періоду стає все більш складним. Якщо раніше радянська культура ображалась однорідною і не підвладною процесам диференціації, «моностилістичною». В подібній інтерпретації культурні основи радянського суспільства виключили можливість виникнення політичного плюралізму. Новий погляд на культуру радянського суспільства, який виник в працях західних авторів, знаходить прихильників і в дослідженнях вітчизняних вчених (Національна культура в сучасній Україні. Київ, 1995.) та країн СНД.

Моностилістика поступово перетворюється із нормативної характеристики в тимчасовий і нестійкий стан радянської культури. Замість набору взірців, що застигли і адекватно повторюються десятиліттями, радянська культура являє собою феномен, що розвивається. За фасадом ідеологічної єдності та стилістичної одноманітності проступає процес культурної трансформації.

З формуванням громадянського суспільства, усвідомлення індивідом себе як громадянина, що має обов'язок перед країною та іншими співгромадянами змінює й розуміння культури. Доки відсутнє громадянське суспільство і правова держава, доти політична культура нашого народу матиме відбиток тоталітаризму, що продовжує існувати як політичний засіб та тип політичної ментальності. Існує готовність певної частини суспільства сприйняти тоталітаризм – як нормальний тип політичної системи. І саме культура, цивілізованість як окремого індивіда так і нації в цілому будуть сприяти еволюційному розвитку суспільства.

Польовий М. А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
д.політ.н., доцент, доцент кафедри соціальних теорій*

ДЕЯКІ РИСИ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ В ДОСЛІДЖЕНІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна політична наука знаходиться у стані активного розвитку, який пов'язаний, по-перше, із постійною появою нових феноменів суспільного життя, по-друге, з еволюцією та трансформацією існуючих політичних явищ та процесів, по-третє, з вдосконаленням методологічного апарату цих, та, по-четверте, зі зростанням ступеню міждисциплінарних зв'язків, що виражається й у активному взаємному запозиченні методичних надбань окремих наук. Отже, аналіз методичної складової соціальних науки уявляється досить актуальним.

Вивченням методологічних проблем політичної науки займалися безліч вітчизняних та зарубіжних вчених: А. А. Дегтярьов, Ф. М. Кирилюк, А. С. Кронверський, В. П. Горбатенко, Л. В. Бойко-Бойчук, М. З. Бунік та ін. В той же час слід відзначити, що рівень підходів, який є дещо проміжним між парадигмальним та методичним рівнем, як правило, аналізується у теоретичних працях незначною мірою.

Метою роботи є аналіз деяких особливостей застосування одного з популярних в політології наукового підходу – синергетичного в порівнянні з деякими іншими на кшталт багатofакторного підходу, які з'явилися в науковому дискурсі дещо раніше та встигли отримати значне коло прибічників та зразків застосування.

Серйозне теоретико-методологічне підґрунтя дослідження нелінійних соціальних процесів надали роботи Г. Хакена, І. Р. Пригожина, І. Стенгерса, В. І. Арнольда, Р. Тома, які було присвячено дослідженню та інституюванню сумісних напрямів, відомих зараз під назвою теорія катастроф, синергетика та теорія дисипативних структур. Одне з перших визначень предмета синергетики надав творець терміну «синергетика» Г. Хакен. На його думку, синергетика займається вивченням систем, які складаються з величезної кількості частин, компонент або підсистем, які складним чином взаємодіють між собою. Слово «синергетика» і означає «спільна дія», підкреслюючи узгодженість функціонування частин, що відображається в поведінці системи як цілого.